

5. Кримінальний кодекс України від 05.04.2001 р. №2341-III. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>

6. Майборода О.Є., Косарева І.П., Лесняк А.О. Платоспроможність підприємства та формування системи її забезпечення. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 18. С. 256-260. URL: <http://global-national.in.ua/archive/18-2017/49.pdf>

7. Трут Д., Молчанов А. Доведені до краю: проблеми відповідальності за доведення до банкрутства в українських реаліях. *ЮРИСТ&ЗАКОН*. 2017. №42. URL: https://uz.ligazakon.ua/ua/magazine_article/EA010933

Островська Ольга Анатоліївна

кандидат економічних наук, доцент

доцент кафедри корпоративних фінансів

і контролінгу КНЕУ імені Вадима Гетьмана,

м. Київ, Україна

ВИЯВЛЕННЯ ОЗНАК НЕПЛАТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ: НЕДОЛІКИ МЕТОДОЛОГІЇ ТА ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

На виконання вимог Кодексу України з процедур банкрутства [1], з метою здійснення обов'язків і повноважень арбітражних керуючих, а також проведення фінансової діагностики / оцінки санаційної спроможності неплатоспроможних підприємств зовнішніми фінансовими аналітиками, [наказом Міністерства юстиції України від 10.09.2020 № 3105/5 затверджено Порядок проведення аналізу фінансово-господарського стану суб'єктів господарювання щодо наявності ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства \[2\]](#). У відповідності до вказаного документу аналіз фінансово-господарського стану суб'єктів господарювання щодо наявності ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства проводиться згідно з Методичними рекомендаціями щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затвердженими наказом Міністерства економіки України від 19.01.2006 N 14 (у редакції наказу Міністерства економіки України від 26.10.2010 N 1361) [3].

Як зазначено в самому документі [3], Методичні рекомендації розроблено з метою визначення однозначних підходів під час аналізу фінансово-господарського стану підприємств на предмет виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства; своєчасного виявлення формування незадовільної структури балансу для вжиття заходів щодо запобігання банкрутству, а також виявлення резервів підвищення ефективності виробництва та відновлення платоспроможності підприємств шляхом їх санації.

Згідно Методичних рекомендацій [3] неплатоспроможність – це спроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати після настання встановленого строку їх сплати грошові зобов'язання перед кредиторами, в т.ч. по заробітній платі, а також виконати зобов'язання щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів) не інакше як через відновлення платоспроможності. При цьому ознаками стійкої фінансової неспроможності, серед іншого, вважаються: збитковість діяльності протягом двох років; відхилення показників ліквідності від граничного значення; зупинення платежів, що триває понад три місяці, за наявності боргових зобов'язань, строки платежів за якими настали; наявність значної (понад триста мінімальних розмірів заробітної плати) суми непогашених боргових зобов'язань, строки платежів за якими настали більше як три місяці тому; наявність у підприємства: значної суми непогашених боргових зобов'язань, визнаних боржником, значної суми непогашених визнаних у судовому порядку штрафів, заяви про порушення провадження у справі про банкрутство підприємства, прийнятої до розгляду господарським судом, ін. Поточною неплатоспроможністю визначено фінансовий стан підприємства, якщо на конкретний момент у зв'язку з випадковим збігом обставин тимчасово суми наявних у нього коштів і високоліквідних активів недостатньо для погашення поточного боргу, що розглядається як неспроможність суб'єкта підприємницької діяльності виконати після настання встановленого строку їх сплати грошові зобов'язання перед кредиторами, у т.ч. із заробітної плати, а також виконати зобов'язання щодо сплати страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів) не інакше як через відновлення платоспроможності. Ознаки критичної неплатоспроможності, що відповідають фінансовому стану потенційного банкрутства, мають місце в разі, коли на початку і наприкінці звітного кварталу присутні ознаки поточної неплатоспроможності, а коефіцієнт покриття і коефіцієнт забезпечення власними засобами наприкінці звітного кварталу менші за їхні нормативні значення - 1,0 та 0,1 відповідно. Згідно документу [3]: якщо наприкінці звітного кварталу хоча б один із зазначених коефіцієнтів перевищує його нормативне значення або протягом звітного кварталу спостерігається їх зростання, перевага надається позасудовим заходам відновлення платоспроможності боржника або його санації в процесі провадження справи про банкрутство. Якщо ж за підсумками року коефіцієнт покриття менший за 1,0 і підприємство не отримало прибутку, фінансовий стан характеризується ознаками надкритичної платоспроможності, і задоволення визнаних судом вимог кредиторів можливе шляхом застосування ліквідаційної процедури.

Хибною видається рекомендація [2] на вимоги чинного Кодексу України з процедур банкрутства [1], використання нормативно-правового документу [3], у Розділі III якого зазначено необхідність заповнення Звіту, розробленого відповідно до Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» та наказу Мінфіну від 31.03.99 N 87 "Про

затвердження Положень (стандартів) бухгалтерського обліку", які в наслідок набуття чинності Кодексу [1], втратили чинність. Таким чином, рекомендований Міністерством Юстиції [4] до використання документ [3], має суттєві недоліки:

1) Розділом II Методичних рекомендацій [3] в якості інформаційно-організаційного забезпечення джерелами інформації для проведення аналізу визначено форми звітності, що склалися у відповідності до Положень (стандартів) бухгалтерського обліку (з посиланнями), які втратили чинність у зв'язку з затвердженням Наказом Міністерства фінансів України 07.02.2013 № 73 Національного Положення (Стандарту) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [5];

2) Відсутність в документі [3] подання алгоритму розрахунку показників на основі чинних з 2013 [5] року форм звітності;

3) відсутність в переліку показників оцінки фінансово-господарського стану підприємства сучасних індикаторів грошового потоку, система в цілому є громіздкою й недосконалою;

4) наявність неприйнятних для більшості сучасних вітчизняних компаній нормативних значень окремих показників (зокрема, коефіцієнту абсолютної ліквідності на рівні 0,2-0,35); ін.

У результаті наявності значної кількості недоліків інформативність результатів фінансової діагностики за використання Методичних рекомендацій [3] є сумнівною. Існує нагальна потреба адаптувати документ [3] до реалій сьогодення. Основними напрямками вирішення проблеми нами визначено такі:

1) Потребує перегляду склад рекомендованих до розрахунку показників оцінки фінансово-господарського стану підприємства;

2) Подання алгоритму розрахунку показників має бути з використанням чинних форм звітності;

3) Необхідно адаптувати до сучасних вітчизняних умов господарювання нормативні значення окремих показників.

Слід зауважити, що за високого рівня підготовки майбутніх арбітражних керуючих у вищій школі, можна було б нівелювати зазначені вище недоліки за рахунок отримання ними достатньої кількості фахових компетентностей. Тому ретельне вивчення здобувачами правових засад, методичних основ і практики проведення санації вітчизняних підприємств, а також приділення належної уваги дисциплінам, які надають відповідні знання, залишається надактуальним.

Проте слід констатувати наявність значної кількості прогалин при здійсненні такої підготовки. На сьогодні переважна більшість здобувачів, які отримують другий (магістерський) рівень вищої освіти за фаховим спрямуванням (ОП) «Фінансовий менеджмент і контролінг» спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа і страхування» не є обізнаними в питаннях превентивного управління фінансами, антикризового менеджменту, управління фінансовою санацією та банкрутства підприємств, не маючи ані базових теоретичних знань, ані практичних навичок з предмету. Відбувається щорічне зменшення ваги дисципліни «Управління фінансовою санацією підприємств»,

яка на початку її розробки і впровадження була обов'язковою для студентів, що здобувають другий (магістерський) освітній рівень за програмою «Фінансовий менеджмент», поступово трансформувалась в обов'язкову у складі вибіркового пакету («Фінансовий менеджмент у сфері бізнесу»), а з 2020/2021 навчального року викладається як вибірка за наявності її повного методичного забезпечення (розроблено Підручник[6], Навчальні посібники [7] і [8], доведено на практиці ефективність упровадження передбачених Робочою програмою Ділових ігор, Тренінгів, практичних Кейсів, передбачено проведення Дискусійного клубу та Колоквіуму-дискусії стосовно змін у законодавстві з процедур банкрутства, що спонукало здобувачів також до наукової діяльності).

Наслідком переведення дисципліни до переліку вибірових стало катастрофічне зменшення кількості здобувачів, що її опановують, що унеможливило ефективно проводити ділові ігри й тренінги, ґрунтовно розглядати дискусійні питання економіко-правового забезпечення процедур банкрутства. Чинниками незацікавленості здобувачів в отриманні відповідних компетентностей та надання переваги іншим, нами, серед іншого, визначено [9]: об'єктивну неготовність магістрів 1 року навчання до прийняття фахових рішень у першому семестрі, вузько спрямовані назва і зміст курсу «Управління фінансовою санацією підприємств», застосування адмінресурсу. Шляхами вирішення вказаних проблем є: ребрендинг дисципліни зі зміною назви на «Антикризовий фінансовий менеджмент» та змісту (із поглибленим вивченням механізму превентивного управління); удосконалення навчальних планів із визначенням необхідності викладання предмету в 2 семестрі, повернення оновленої дисципліни до складу обов'язкових.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кодекс України з процедур банкрутства: Кодекс від 18 жовтня 2018 року р. № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19#Text>
2. Порядок проведення аналізу фінансово-господарського стану суб'єктів господарювання щодо наявності ознак фіктивного банкрутства, доведення до банкрутства, приховування стійкої фінансової неспроможності, незаконних дій у разі банкрутства, затв. Наказ Міністерства юстиції України 10.09.2020 № 3105/5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0872-20#Text>
3. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства чи доведення до банкрутства, затверджено Наказ Міністерства економіки України 19.01.2006 N 14 (у редакції наказу Міністерства економіки України 26.10.2010 N 1361. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0014665-06#Text>
4. Міністерство Юстиції. Офіційний сайт. Банкрутство. URL: <https://minjust.gov.ua/m/normativno-pravovi-akti-z-pitan-bankrutstva>
5. Національне Положення (Стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», затв. Наказ Міністерства фінансів України 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/z0336-13#Text>

6. Терещенко, Олег Олександрович. Управління фінансовою санацією підприємств [Текст] : підручник / Олег Терещенко ; М-во освіти і науки України, ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - Вид. 2-ге, без змін. - Київ : КНЕУ, 2009. 550 с.

7. Управління фінансовою санацією підприємства [Електронний ресурс] : практикум : навч. посіб. / О. А. Островська, О. В. Соколова ; М-во освіти і науки України, ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - Електрон. текстові дані. - Київ : КНЕУ, 2013. 176 с.

8. Управління фінансовою санацією підприємств у схемах і таблицях [Текст] : навч. посіб. / О. А. Островська, О. О. Терещенко, О. Б. Соколова ; [редкол.: В. К. Хлівний (голова) та ін.] ; М-во освіти і науки України, ДВНЗ "Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана". - Київ : КНЕУ, 2014. 217 [6] с.

9. Островська О. А. Підготовка фахівців з антикризового менеджменту компаній: проблеми та шляхи їх вирішення. / Забезпечення транспарентності (прозорості) процедур банкрутства в Україні: 36. Матеріалів Всеукр. наук.-практ. конференції [Електронний ресурс]. – К.: КНЕУ, 2021 . – 140 с. – С. 75-80

Палковський Євген Станіславович

кандидат економічних наук,

головний судовий експерт

Центру судових і спеціальних експертиз

Українського науково-дослідного інституту

спеціальної техніки та судових експертиз

Служби безпеки України,

м. Київ, Україна

МЕТОДОЛОГІЯ ПРОВЕДЕННЯ СУДОВО-ЕКОНОМІЧНОЇ ЕКСПЕРТИЗИ З ПИТАНЬ ВИЯВЛЕННЯ ОЗНАК ДІЙ З ПРИХОВУВАННЯ БАНКРУТСТВА, ФІКТИВНОГО БАНКРУТСТВА ЧИ ДОВЕДЕННЯ ДО БАНКРУТСТВА

Ринкова економіка передбачає відсутність обмеження в розмірах отриманого прибутку, проте підвищує ймовірність фінансових ризиків, що за певних обставин може призвести до різкого погіршення фінансового стану суб'єкта господарювання, падіння його платоспроможності, а в деяких випадках, до реального банкрутства.

Подібна ситуація виникає під впливом як об'єктивних чинників, так і суб'єктивних, останні з яких пов'язані з навмисними діями посадових осіб суб'єкта господарювання, які за правовим визначенням ідентифікуються як економічні злочини.

Однією з особливостей таких злочинів є те, що вчиняються вони із використанням заплутаних схем, складних комбінацій та супроводжуються приховуванням даних в документах бухгалтерського обліку. Як правило, такі умисні дії (бездіяльність) посадових або сторонніх осіб, які мають вплив